

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄԱՍԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կես տարվանը 6 րուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:

Օտարաբարակացիք զիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Маск»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերէն):

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզուով:

Յայտարարութիւնները համար վճարում են
խրաբանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ներքին Տեսութիւն: Նամակ Աւելանդարացի: Նամակ Գանձակից: Նամակ խմբագրի: Նամակ լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ Տեսութիւն: Նամակ Թիւրքիայից: Արտաքին լուրեր: Հեռագրական: ՏԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐ: ԲԱՆԱՍԻՒՄԱՆ: Խաչագողի յիշատակարան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՎԵԼԱՆԴԱՐԱԿՈՒԹ

Ապրիլի 2-ին

Աւելանդարացի 5 վերստ հեռավորութեամբ գտնվում է մի գիւղ Գանձարու անունով: այդ գիւղի ժողովուրդը բնակւում են ունի զէպի կըրթիկեան գործը, որի ապացոյցն է այդտեղ ունեցած ուսումնարանը, 30 աշակերտներով: Առումնարանը գտնվում են ունի արդէն 10 տարի, կամ ասելի, այդ ուսումնարանը ունի կարողութիւն իրան կառավարելու և եթէ ունենայ կանոնաւոր վարչութիւն, շատ գիւղական ուսումնարաններից կարող է անցնել առաջադիմութեամբ: Այդ ուսումնարանի անունով ստացվում է Աւելանդարացի մի նշանաւոր գումար հողերի իշխանութեան կարգադրութեամբ Ամենաբարեկէ Աւետարանի արդիւնքից, նմանապէս և ստացվում է բաւական արդիւնք Գանձարու հասարակութիւնից ընծայած ցանկերով: Գանձարու ուսումնարանի անունը շատ երկար ժամանակից է իշխում, որը ուրախութիւն երեւոյթ է և վկայում է այդ գիւղի բնակչաց զէպի ուսումն ունեցած սերը, բայց ցաւակ է, որ ներքին դրութիւնը ուսումնարանի չէ հասարակութեամբ իր կոչմանը և եւս պարտք է համարում չը ծածկել ճշմարտութիւնը, իսկապէս նկարագրելով նրա անսխալ անունը գրութիւնը «Մշակ» ընթերցողաց:

Իմ կարծիքով, ուղեւ, անպարտք մարդը, միշտ կամենում է գիտնական ձեռնադր, բայց իսկապէս ոչինչ չը գիտէ: Այն գիւղացիք, որոնք իրանց գիւղերում ուսումնարան դեռ ևս չունեն, մտաւորապէս աւելի բարձր են Գանձարուցիներից: Թէև վերջինների մէջ նշանաւոր մասն են կազմում աւելի, գիտողները, բայց դեռ ևս գոյութիւն ունենում են:

ԽԱՇԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

Բայց մինչև մեր տեսնելը, հարկաւոր է ձեռնարկել, որ այն ժամանակ Գանձարուի գաւառում կային հայոց երկու նշանաւոր մէլիքներ: մէկը մեր մէլիքն էր, իսկ միւսը, նոյնպէս հին տոհմից, աւելի զօրաւոր էր քան թէ մերը: Գանձարուի հայերի իշխանութիւնը բաժանված էր այդ երկուսի մէջ: Երկուսն էլ անմիաբան, հակառակ միմյանի, միշտ աշխատում էին ստորացնել միմյանի, միասին միմեանից, և այդ պատճառով ներքին երկպառակութիւնը երկրից անպակաս էր լինում: Պարսիկ խաները, օրուս քաղցիւղ գրանց թշնամութիւնից, աւելի բոլորեւն էին կոխել: Եւ այդ, ի հարկէ, աւելի ձեռնառու էր նրանց, երբ հայոց զինաւորները չէին կարող միանալ, որ ընդհանուր ուժով պատերազմէին երկրի արտաքին թշնամու դէմ:

Վերջին ժամանակներում մեր մէլիքը մտածում է բոլորովին ոչնչացնել իր հակառակորդին, և այդ նպատակին հասնելու համար, աշխատում է զէպի ինքը գրաւել Գանձարուի խանին, խոստանալով, որպէս բարեկամութեան առհաստակայ

այդ գիւղի հայ խղճով մանուկը ուսումնից և մտաւոր դարձումից, ի դուր կորցնելով ոսկի ժամերը և մի և նոյն ժամանակ դառնելով տղաւորութեան մէջ: Այդ ուսումնարանի հոգաբարձուքն են Ամենաբարեկէ Աւետարանի տեղ-կարապետ Անտիկանը և Յ. քահանայ Տէր-Բարսեղեանը: Գրանց իշխանութեան տակ է գտնվում ուսումնարանը: Բայց ցաւակ է պիտի ասենք, որ թէև ուսումնարանը գումար ունի, այնու ամենայնով նրա կառավարիչները վարձում են լաւ ուսմանը շատ անհարգութեամբ:

Աւելանդարացի բնակւում են համարում Գանձարուի ուսումնարանի մասին, դարձնելով այ. թեմական տեսչի բարի ուշադրութիւնը այն հանգամանքի վրա, որ նոյն տիրացու ուսուցչը պատճառ դարձաւ մի կատարեալ ուսուցչի հաշմանքով այդ գիւղից մի քանի տարի սրանից առաջ, այն էլ հոգաբարձու կարապետ Անտիկանի օգնութեամբ և այդպիսով յաջողիցեալ իրան հոգաբարձուքն, տէր-օրը և կարապետ Անտիկանին իրանց սեփականութիւնը դարձնել այդ խղճով ուսումնարանը, այնպէս որ երբ այդ տիրացուն անցնել տարի Գանձարուից բացակայ էր, նրա ցաւակից ազգական հոգաբարձու կարապետ Անտիկանին յաջողիցեալ փակել ուսումնարանը մինչև նրա վերադարձը, թէև ներքինային միջոցները ոչ ապագած էին և ոչ անգամ պակասած: Այն փողով, որ արվում է տիրացու-վարձատեմին, կարելի էր օրինաւոր ուսուցչի վարձել:

ՆԱՄԱԿ ԳԱՆՏԱԿՈՒԹ

Ապրիլի 8-ին

Վերջին տարիները այստեղի ստորին դասի մէջ մտնալ է դառնել օրիորդներին փողով մարդու տալը: ով ունի տալիս է, ով չունի, վայ նրա օրին: վերջինների համար միշտ փող է ժողովվում հասարակութիւնից և մարդու տրվում: Հասարակութիւնը այդպիսի միջոցով չէ խնայում իր օգնութիւնը: այս տարի բարեկեցիկների վերջին օրերում, գանձակից երկու եղբայր Յ. և Ա. Խաչակեանցիները մի աղքատ օրիորդի անուամբ փող ժողովեցին: որքան մեղ յայտնի է այդ օրերից պատկը գլուխ չէին: ցանկալի է իմանալ որքան փող ժողովեց և ինչ են մտադրել

զեղեցիկ Սանամին նրան կնութեան տալ:

«Մի այնպիսի մարդ, որպէս մեր մէլիքն էր, պատրաստ էր իր փառաբերութեան համար զոհել ամեն ինչ: Նա նայում էր իր աղջկայ վրա, որպէս իր նշանդրների մէկը վրա, որ շատ անգամ ընծայում էր այս և այն խանին, նրանց բարեկամութիւնը գրաւելու համար:

«Պարզ, մաքուր, անարատ մնացած ժողովուրդի կրօնական զգացմունքը վերաբերվում էր, տեսնելով, որ իր մէլիքը մահմադական սովորութիւններին է հետևում, բայց նրա խել լաղորդ լսելի չէր լինում:

«Կուք մի փոքր տեղեկութիւն ստացաւ մեր երկրի այն ժամանակվայ դրութեան մասին, շարունակեց աւագակապետը, հիմա դառնա՞ք զէպի օրիորդ Սանամը:

«Սանամի քակից մի փոքրիկ դուռ տանում էր զէպի պարտեզը, որ կապւում էր մէլիքի ամրոցին: Սանամը սովորութիւն ունէր երկնային պահուստ պարտեզում պտուղներ: Եւ մտայ այնտեղ, յուսալով, թէ կը գտնեմ նրան: Երկար անհանգիստ կեցողութեամբ էի, բայց ոչինչ չը տեսայ: Արեւ մտաւ, մութը սկսեց հեղեղել թանձրանալ: Եւ մտայ ամրոցը այն դռնով, որ ուղղակի տանում էր զէպի Սանամի սենեակը: Նախաձեռնաւ կում ճրագ չը կար: Մտեցայ նրա կացարանի դռանը, ներսից լսվում էր մի այնպիսի սուկալի խոսակցութիւն:

«Հիւս կայ, անդամ... Ինչպէս ևս համար ձակվում... քեզ մորթել կը տամ... Ինչ որ ասում

անելու այդ գումարի հետ: Յոյս ունեմ, որ պարտեզները արժանացնելով ուշադրութեան, կը պատասխանեն մեզ:

Քանի տարի է մեր քաղաքի եկեղեցիների և բնակարանների կանոնաւոր հաշիւ չեն ներկայացրած հասարակութեանը, այլ հին սովորութեամբ մուտքը և ծախքը մատենում արտադրելուց յետոյ նրա ճշտութեան մասին յաջողեցին ստորադրել տալ դարձնալ նրանց, որոնք իրենց խաթրի համար: Վստահանում ենք այս մասին հրապարակ մեր նոյն առաջնորդ Արիստակէս սրբաւանի ուշադրութիւնը, ըստ որում մեր տեղական փոխանորդից վաղուց ենք կարել յայտ:

Քաղաքից բնակւում են հեռավորութեամբ գտնվում է մէկ վանք, Թարգմանչաց անունով: այս վանքը շատ ժամանակ է, որ գտնվում է գանձակիցից պ. Ն. Տ. Ն. կառավարութեան ներքոյ: ոչ թէ միայն Գանձակից, այլ և գանձակից քաղաքներից նոյն վերատեսչի ձեռով: որքան է ժողովել, որքան է ծախսել, դա մեղ համար շատ մուծել է: Թէև քանիցս պահանջվել է հաշիւ պարտիք ինչ բնականից և թէ լրագրութեան միջոցով, բայց և այսպէս պահանջողները մնացել են անպատասխան: Այժմ երբ Թիֆլիս է հասել մեր թեմական առաջնորդ Արիստակէս սրբաւանը (որի թեմական առաջնորդ Արիստակէս սրբաւանը (որի ուշադրութեան այդ մեղ համար նշանաւոր բոլոր իրողութիւնները երբան հանելով և կազատի մեղ տարակուսութիւնից:

Սրանից մի քանի տարի առաջ հայի թանգութիւնը ստիպեց գանձակիցիներին օգնութեան ձեռք կարկառել տեղական աղքատ դասին, հասարակութիւնը մասնաժողով կազմեց, ընտրեց մի քանի անձինք, փոխարինարար գումար ժողովեց: Այդ գումարը միացնելով քաղաքային գումարին հետ, հայի առուստուր լրացիցեալ մասնաժողովի անդամների ձեռով: սովը անցաւ, քաղաքը իր գումարը առկաւ լրիւ ստացաւ, բայց քաղաքայիններից նրանք, որոնք փոխարինարար գումար են տուել, մինչև այսօր նրանց հաշիւը չէ վերջանում: Թէ ինչով են մեղաւոր ողորմելիները, ևս չը գիտեմ: բնակւում է, որ տոկոս չեն ստանում, դրամաւորները էլ պակասեցնում են: Թէ ուր է գնացել և

եմ, պետք է հնազանդվես...

«Այդ նրա հօր ձայնն էր:

«Հորեմ քո սարսաղ գլուխը... էլ ինչ ևս ուզում... կը գնաս խանի տանը, խանում կը դառնաս... միշտ դառ ու գումար կը հագնես...

«Այդ նրա խորթ մօր ձայնն էր:

«Թէ որ սպանե՞ք, թէ որ կտրատե՞ք ինձ, էլ ինչ այն կասեմ»-պարսկի կին չէմ դառնայ, հոգիս չեմ կորցնի...

«Այդ Սանամի պատասխանն էր:

«Եւ յետ քաջվեցայ, մի անկեղծում կծկվեցայ, երբ լսեցի մէլիքի քայլերի ձայնը: Նա իր կնոջ հետ դուրս եկաւ, անցաւ իմ մօտից, բայց մութի մէջ չը կարողացայ նկատել ինձ: Եւ լսեցի հեռեւ խոսակցութիւնը:

«Այ մարդ, ասաց կինը:—Դու ինչու ևս միտիլ անում այն քանի ասածներին, ինչ որ ուզում է, թող անէ: Դու խանին խօսք ևս տուել իսկ չես կարող խօսքից յետ կանգնել:

«Եւ նրա լաց ու սուգին մօտիլ չեմ տայ, պատասխանեց մէլիքը:—Ես աղամարդ եմ, իմ թերեւոր չեմ լիզի...

«Սանամի վիճակը արդէն վճռված էր: Այդ և կին համաձայն էին: Վճռված օրիորդի ընդդիմադրութիւնը կը մնար անպարզիւն, եթէ մէկը նրան օգնութեան չը հասնէր:

«Մինչ ևս այն մտածութեան մէջ էի, թէ ինչ էլք պէտք է դնել, նախաձեռնեալով մտաւ օրիորդի դայեակը, ճրագը ձեռին: Պատաւը տեսնելով ինձ, կանցնեց:

Ինչի է պակասում, նոյնպէս յայտնի չէ, որքան փոխում եմ յանձնաժողովի գանձապահ պ. ի. մի ժամանակ խոստացել էր հաշիւ ներկայացնել լրագրութեան միջոցով, նա ևս զրպաւ. ի հարկէ պատճառ իրեն յայտնի կը լինի: Մոռացայ տեսել որ ճարահատված մի ժամանակ էլ հաշուետեանը ընտրեցին մասնաժողովի գործունէութիւնը ընկնելու համար, նրանք էլ մի քանի ժամանակ շարունակեցին իրենց նիստերը, վճիռ գրեցին, պրօտօկօլ կազմեցին. ուր դնայ, ինչ եղաւ, յայտնի չէ: միայն մեղ այսքան է յայտնի, որ փողը փոխարինարար տուող պարտեզներ իրենց գումարը լրիւ չեն ստացել: Հրապարակ ենք նրանց ուշադրութիւնը, որոնցից կախված է գործի դրութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԿՈՒԹ

Թիֆլիս, 10 ապրիլի

Ուրախ դգացմունք իմ մէջ ծագեց, երբ կարդացի մեր պարբերական թերթերում հասարակած Արիստակէս սրբաւանի այն կարգադրութիւնը, որով իրաւունք է տրվում յանձնաժողովին ժողովրդից ընտրած պատգամաւորների հետ միասին գնել տան տարվայ երկրորդականահան հաշիւները: Այս կարգադրութիւնը թէև, ունեց կարծիքով, մի երեւելի բան չէ, բայց մենք համոզված ենք, որ եթէ գործը կարգին շարունակվեց, հետևանքը մեղ խոստանում է անհուն բարիք, ուրիմն և կարծում ենք, որ ժողովուրդը մի քայլ առաջ է գնում: Մեր երեցիկները մինչև ցայսօր իրանց պաշտօնի մէջ ընտրված օրից սկսած վայելել են ազատ իրաւունքներ եկեղեցական փողերը ըստ իրանց կամայ միտելու, վատելու, ուտելու և ուտացնելու: ոչ որ իրաւունք չունէր նրանցից հաշիւ պահանջելու: Հոգեւոր իշխանութիւնը արդարաւում էր նրանով, որ որպէս թէ ինքը իրաւունք չունի ժողովրդի իրաւունքների վրա բռնանալ (չէր ուղում խոստովանվել, որ իր հաշիւներն ունէր): իսկ ժողովուրդը չը հասկանալով իր իրաւունքները, յանցանքը ձգում էր հոգ իշխանութեան վրա և այսպէս երկու կողմերն էլ մոռանում էին իրանց պարտականութիւնները: Բայց ցաւակն այն էր, որ իշխանութեան մոռացութիւնը վատեցարար էր, իսկ ժողովրդին անգիտակցարար: Ով մօտիկ

«Սխալ այդ լու բան չէ... ասաց նա ցաւակի ձայնով,—ախար այդ ընդդէմ է մեր Տէր Աստուծո... ով է տեսել մի այդպիսի բան... անի, այդ ինչ են ուղում անել, սուրբ Աստուծածին... Քանի քանի տարիներ կործբիս վրա ունէր, մեծացրել եմ նրան... իմ աչքի լոյսի պէս պահել եմ... հիմա ուղում են տալ անօրինին... ուղում են հողին, հաւատք կորցնել...

«Պատաւը նկատեց, որ ևս համբերութիւն չուներ նրան լսելու, հարցրեց:

«Ո՞ր ես գնում:

«Սանամի մօտ:

«Նա էլ էր ցանկանում մտնել օրիորդի մօտ, բայց երբ տեսաւ, որ ևս այնտեղ եմ գնում, չը կամեցաւ խանգարել մեր տեսութիւնը, յետ դարձաւ, անկողով:

«Գնա, մի ուշացիր, նա քեզանից խօսք կը լսէ, ասա, թող ականջ չը դնէ հօրն ու մօր խօսքին, ասա, թող չը կորցնէ լոյս հաւատն ու հօգին...

«Եւ, հակառակ իմ սպասման, դուայ Սանամին բաւական խաղաղ դրութեան մէջ: Բոցալառված աչքերի կրակը, որ տեսել էի այնօր առաւօտեան, կարծես թէ հանգել էր, միայն դուռնաթափ զէպի վրա երևում էին խորին յուսահատութեան նշաններ:

«Բերեցիր, հարցրեց նա անհամբերութեամբ:

«Ինչը, հարցրի ես:

«Այն, որ առաւօտեան խնդրեցի քեզանից:—«Այն, որ դու պահանջեցիր, այլ ևս պէտք

ծանօթ է թէ հող. իշխանութեան բռնած ընթացքի
և թէ ժողովրդի պարտաճանաչութեան ընդհանուր
ազդեցութեան հետ, նրա համար շատ պարզ պէտք
է լինեն իմ ասածներս: Բայց այսօր մենք ուրա-
խութեամբ տեսնում ենք, որ հող. իշխանութիւնը
կամենում է դուրս դալ իր խոր քնից, սկսում է
իր պարտքը ճանաչել: Արագանք հաշիւ է պա-
հանջում այն երեցիփոխաններին, որոնք եկեղեցու
փողերը իրանց հօր ժառանգութիւն էին համա-
րում: Այո, հող. իշխանութիւնը արդէն արաւ այն-
ինչ որ մենք վաղուց սպասում էինք, բայց տես-
նենք ժողովուրդն էլ կը սկսուի, թէ դարձեալ
քնած կը մնայ:

Ներկայ հանգամանքները ցոյց են տալիս, որ
սրբազանի այս կարգադրութիւնը մեծ ազդեցու-
թիւն ունեցաւ մեր ժողովրդի հասկացող դասի
վրա և մանաւանդ մեր երեցիփոխաններին և նրանց
արքանակներին վրա: Երեցիփոխանները կարծես
թէ գուշակելով իրանց անկումը, դրեթէ հանդիստ
չեն մնում. շարունակ գնում, գալիս են այս ինչ
կամ այն ինչ յանձնաժողովի անդամներին մօտ,
ըստ հին սովորութեան, նախապէս խօսակցելու
բանը զրոտելու, բայց ողորմելիքը մոռանում
են, որ այդ վարմունքը աւելի վտանգ կարող է
սպառնալ թէ իրանց և թէ յանձնաժողովի անդամ-
ներին: Պարտնները մտաբերեն, «չինչ է ի ծածուկ,
որ ոչ յայտնացի», թող այժմէն իսկ պատրաստա-
կանութիւն տեսնեն և ամենայն հնազանդութեամբ
օրինաւոր հաշիւ պատրաստեն, ապա թէ ոչ խաչ-
ստաւակութիւնը կատարեալ կը լինի:

Ճշմարիտ է. թէ չափ զուարթ եմ ե (ևս
մտնում եմ նրանց դրութիւնը) հաշիւ պահանջել
այն մարդուն, որը իրան կատարեալ տէր էր հա-
նապետ եկեղեցու փողերին, անտանելի դրութիւն
է ձեռքից առնել այն սրբավայրը, որն 10—15
տարի անդադար է, բայց ինչ պէտք է արած,
հրամանը ի վերուստ է, վտանգը անխուսափելի է:
Ընթերցողի համար կարծեմ հետաքրքրի կը լինի
իմանալ թէ ինչն է արդեօք մեր երեցիփոխաննե-
րին անհանգստացնում: Անհանգստացնող պատ-
ճառները շատ շատ են:

1) Երեցիփոխանի մէկը դիցուք ստացել է ժա-
պալինալ մատնան մանրամասն ելք ու մուտքը
գրելու: Պ. երեցիփոխանը ժամանակ չունենալով ման-
րամասն մուտքը գրելու, բաւականացել է մատնա-
նի մէջ միայն ծախսերը մտնել, իսկ մուտքը թո-
ղել է և կամ գրել է շատ անորոշ ձևով: Այսպէս
է վարվել, որովհետեւ կատարեալ հաւատ են ըն-
ծայել իր պարզութեամբ և միամտութեա-
նը: Իսկ այժմ զանազան տեղերից լսում է որ
այդ հաշիւը ընդունելի չէ կարող լինել: Խեղճը
մտածում է և չէ յիշում թէ իսկական մուտքի
մանրամասնութիւնը որքան է եղել. դէ՛հ արի
հիմա էլը ցիւրիցը հանդի: Պ. երեցիփոխ, ես կարող
եմ քեզ այդ գործում օգնել. շատ մտածել հար-
կաւոր չէ: Եթէ դու ծառայող ես, մտաբերի՛ր թէ
որքան ուժիկ ես ստանում (դիցուք ամսական
50 ռ. ես ստանում), յետոյ մօտաւորապէս հաշ-
չի լինի... պատասխանելի ես:

Հա երեսը շուտ տուց, ասելով.
— «Լա, հեռացիր, էլ չեմ ուզում...»
Հիս անշարժ մնացի: Դա շարունակեց.
— «Ինչ մարդիկ են... չեն օգնում գոնէ մեռ-
նել ինձ...»
Հա կրկին նայեց իմ վրա, և տեսնելով, որ
դեռ կանգնած եմ, ասաց փոքր ինչ հրամայական
ձայնով.
— «Եթե դու եմ ինձ մենակ թողնել:
Ինձ յայտնի էր օրիորդի հաստատաւորութիւնը.
եւ չը հեռացայ. ես գիտէի, թէ ես ափիօն չը
գնեցի նրա համար, բայց իմ հեռանալուց յետոյ
նա մի այլ միջոցով անձնասպանութիւն կը դո-
ժէր: Ես մօտեցայ, ասելով.
— «Թէ ես ափիօն չը գնեցի, բայց բերել եմ ձեզ
համար մի այլ դարման...»
— «Ինչ դարման, հարցրեց նա հանգստանալով:
— «Ես ձեզ պէտք է աղատեմ...»
— «Շնորհակալ եմ... պատասխանեց նա արա-
մարական եղանակով.— դու ինձ կազատելի, եթէ
կը բերել իմ խնդրածը...»
— «Ես ցանկանում եմ, որ դու կենդանի մը-
նաք և մի և նոյն ժամանակ ազատված լինեք:
— «Վա անկարելի բան է... ես ճանաչում եմ
իմ հօրն ու մօրը...»
— «Կարելի է, եթէ դու կընդունե՛ք իմ առա-
ջարկութիւնը...»
— «Ինչ էք ուզում ասել:
— «Փախչեմ, հեռանամք այստեղից, եթէ ոչ,

էր թէ ընտանիքը պահելու համար ամսական
քանի բոլոր կը բաւականանայ (դիցուք 100
բոլոր): Ուրեմն այն աւելորդ 50 ռ. որոնցից
կարող էիր ծախսել, եթէ ոչ Աստուծոյ տաճարի
մէջ հաւաքած զանազան աղքատից և այլն այսպի-
սի եկամուտներից: Իսկ եթէ վաճառական մարդ
ես, իսկ աւելի հեշտ է քո բանը. վերցրու կրպա-
կիդ հաշուեմտեանները և տես թէ քրքան մա-
նէթի առուուուր ես արել և որքան աշխատել. ե-
թէ արկղումդ աւելորդ փող է մնում, իսկոյն
վերցրու և մի կողմ դիր, այդ աւելորդ եկեղեցա-
կան փողեր են: Այդքան նեղութեան համար յոյս
ունենալ հաշուեմտեանները քեզանից չեն պահանջու-
նել եկեղեցական փողերի տոկոսը: Այս է իմ տուած
խորհուրդը. հիմա դու դիտես. ես իմ պարտքից
դուրս եմ եկել:

2) Մի ուրիշ երեցիփոխան աղքատիական հող-
ւով վաւարած, եկեղեցու դաւիթը չըջապատել է
հասաւ պատերով, սենեակներ է շինել ուստա-
ւորների համար (մինչ էլ ի հարկէ իր համար):
Այդքան շինութեան համար մեղել է դիցուք
7000 ռ.: Այժմ պ. երեցիփոխանն ասում են որ
իր թէ իրաւունք չունի արդեն ծախսել անե-
լու առանց հողերի իշխանութեան թոյլտու-
նէն: Իսկ ինչ է ի ծածուկ, արդեօք կարող է
ինչ անել, սիրտը լցվում է արդար բարկութեամբ
և պատասխանում է. «բայց դուք ուզում էիք, որ
փողերը ուրիշ երեցիփոխաններին նման ես ուտէի
և ոչինչ չը չինէի. չէ, պարտնեմ, ես այն երեց-
իփոխաններից չեմ: Ժողովրդի միջից մէկը չէ
համբերում և պատասխանում է. «պ. երեցիփոխ,
կըջանալիք շատա՛կ Ներսէս կաթողիկոսը մեզ մի
լաւ խրատ է տուել. «Ինչ երեցիփոխ որ կամենում
է ակում: Այն բաւական չէր, որ խեղճ երեցիփոխ
անխնայաբար չը շարունակէր, բարոյնը թափելով
այդքան շինութիւններ է արել, այժմ փոխանակ
չնորհալուութեան գող էլ են անուանում: Գրուստ
որ հայոց աղքդ ասելախոս է...»

3) Երեցիփոխի մէկն էլ անհրաժեշտ պիտոյից
համար եկեղեցու զանազանից մի քանի հազար
չնչին գումար վերցրել գործ է դրել: Թէպէտ այս
արարմունքը սրա կարծիքով մի մեծ յանցանք
չէ, բայց ցաւը նորանումն է, որ այժմ հաշիւ են
պահանջում: «Ես զարմացած եմ մնացել, ասում
է պ. երեցիփոխ, ինչ մեռաւ, որ եկեղեցական փո-
ղերը ինձ մօտ մնան, իմ և քոնք որն է. ինչ որ
քոնք է, կը նշանակէ իմն է և ընդհակառակն»: Ասե-
նք թէ այդ շատ ճշմարիտ է, դիցուք թէ եկե-
ղեցու աւագ քահանայն էլ հակառակ չէ այդ վար-
դապետութեանը, նամանաւանդ որ Գրիստոսը այդ
զաղապարն էր քարոզում, բայց ինչ պէտք է արած,
ժամանակը փոխվել է, աշխարհը Լցվել է նոր
հաներով, այժմեան առաջնորդը նոր նոր բաներ է
անում:

Այս և սրանց նման շատ պատճառներ կան,
որ մեր պատուական երեցիփոխանները չուարած
են մնացել, դուրի ու սարսափի մէջ են: Բոլորու-

առաւօտեան ձեզ բնութեամբ խանի ամրոցը
կուղարկեն: Ամեն ինչ պատրաստված է ձեզ ձա-
նապարհ գնելու համար: Փախչեմք, քանի որ դեռ
ժամանակը կորած չէ: Հէնց այս գիշեր ես կը
տաննեմ ձեզ մի ապահով տեղ, ուր ոչ ոք չէ կա-
րող գնալ ձեզ:

«Մի քանի վայրկեան մտածելուց յետոյ, պա-
տասխանեց նա.

— «Ոչ: Թող ես մեռնեմ. այդ աւելի լաւ է...»

Հա վախենում էր հասարակաց կարծիքից,
յիմար ամբողջի դատաւարտութիւնից: Մարդիկ
կը ծաղրէին նրան, ասելով, թէ վախաւ իր հօր
սպասաւորի հետ: Ես չըբեցի նրա առջեւ, աղաչե-
լով.

— «Վանամ, այս տուն մէջ ես եղել եմ ձեր ա-
մենապատուաւոր մտաւարտութիւն, նոյնպէս և կը
մնամ այստե՛հ: Մենք համարեալ թէ միասին
ենք մեծացել և ձեզ պէտք է յայտնի լինի, թէ
որ ստորին յարգում եմ ձեզ: Ապաւինեցէք
ձեր ծառայի օգնութեան վրա, որ յանձն է աւել
ամեն ինչ ձեր կեանքը և պատուը պաշտպանելու
համար:

«Երկար ես բաց չէի թողնում նրա ձեռքը,
մինչև պատասխան չը ստանամ, երկար իմ ար-
տասուրդով լի աչքերը յառած էին դէպի նրա
գոտակաթիկի դէմը: Դա տարուբերվում էր սարսա-
փելի անվճարականութեան մէջ: Դա այնքան կամ-
քի գործութիւն չունի, որ ամբարտե՛ր ընդունված
նախապաշարմունքների դէմ: Ես սկսեցի աւելի և
աւելի թախանձել նրան, մինչև լսեցի նրա բերա-

վին ուշադրութիւն չը դարձնելով երեցիփոխաննե-
րի անտեղի և անհիմն բարբաժմունքներին, մի
քանի խօսք էլ նուիրեց նորընտիր հաշուաւոս
պատգամաւորներին և մանաւանդ յանձնաժողովի
անդամներին: Սրբազանի այս կարգադրութիւնը
չի ծառայել իր բուն նպատակին, եթէ յարգելի
հաշուաւոսները ճշգրտեմք չեն կատարի ի-
րանց պարտականութիւնը. սրբազանի հրամանը
կարող է և մեծ փնտրել պատճառել, եթէ հա-
շուաւոսները անաշուտութեամբ չեն տանի ի-
րանց ստանձնած գործը: Արդե՞ք Թիֆլիսի ուշաք
այսօր դարձած է այն խնդրի վրա թէ յանձնա-
ժողովը ինչպէս կը ասեն իր գործը և ինչ կերպ
կը վերջացնէ, ամենքը անհամբեր սպասում են մի
արդար դատաստանին, ժողովուրդը պահանջում
է, որ գործեր երեսն քան և ստանան իրանց ար-
ժանի պատիժը. հասարակութեան ցանկութիւնն է
յետ առնել այն փողերը, որոնք ծախսվել են ե-
րեցիփոխանների ազատ կամքով: Մի գուցէ յանձ-
նաժողովը տեսնելով որ և է երեցիփոխանի անի-
բաւութիւնները հեռացնէ նրան ասելով. «Է՛հ, ինչ
որ արել է, արել է, եկ սրան հեռացնե՛ք պաշ-
տօնից և սրա տեղը մի ուրիշը, աւելի լաւը
ընտրե՛ք»: Այո, այդ խաբեբայ յոյսն է եղել մեր
մինչև ցայժմ քամաղգացողը, այդ գէնքի գորու-
թեան է եղել, որ մեր երեցիփոխանները վայելել
են ազատութիւն եկեղեցական գումարները անե-
նայ վատնելու: Չարութեան առաջը առնելու հա-
մար պէտք է շարադրօք ստանալ խիստ պատիժ:
Ապասե՛ք և յուսա՛ք:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Երեցիփոխ Անիի աւերակների Գիւրգենանի
լուսանկարական ժողովածուի մի օրինակ Թու-
հանէս Եգորովին և ստացանք նրանից 20 բոլոր,
որ և կը հասցնենք պ. Գիւրգենանին:

Ստացանք «Հայոց Բարեգործական ընկերու-
թեան» Հուշի քաղաքի բաժնի անցեալ 1882 թի
հաշիւը: Այդ բաժնի հիմնվել է 1881 թի դեկ-
տեմբեր ամսին, իսկ սկսել է իր գործունէութիւնը
1882 թի մայիս ամսից: Նոյն 1882 թի ընթաց-
քում «Հայոց Բարեգործական ընկերութեան»
Հուշու ճիւղը ունեցել է 86 գործադիր անդամներ,
որոնք վճարել են 5-ական բոլոր: Հաշիւը երկուս
է որ ճիւղը ունեցել է 1882 թի ընթացքում
մուտք 1148 բոլոր 65 կոպ., և ծախս 220 ռ. 2
կ., ուրեմն մինչև 1-ը յունվարի 1883 թի մնում
էր 928 ռ. 63 կ., որից ընթացիկ դրամադու-
428 ռ. 63 կ., և հիմնական դրամադու- 500 բոլոր:

ԱՌԱՎԱՐԱՐԱՐՈՒՄ մեզ գրում են, որ ապրիլի
3-ին, երկուշաբթի ժամը 8 1/2-ին մի քանի սրիկա-
ներ յարձակվեցան պ. Ս. Մ-ի վրա և սաստիկ
ձեռնցիկներ նրան: Անպատե՛ած պարտը դիմել է
զանգստով հաշտարար դատաւորին:

Նից այդ ուրախալի խօսքը.
— «Համաձայն եմ...»
«Ես կանգնեցի, ասելով.
— «Գնում եմ պատրաստելու, ինչ որ պէտք է
մեզ ճանապարհի համար: Դուք պարտեղում կը
սպասե՛ք ինձ:

«Իմ ուրախութեամբ շափ չը կայ: Օրիորդի
սենեակից դուրս գալը և ձերունի թուշի մօտ
մտնելը մի քանի րոպէի գործ եղաւ: Ձիւղաւոր
դեռ քնած էր: Ես գտայ նրան իտրին տիւրու-
թեան մէջ, երեկ, նա էլ լանամբ վրա էր մտա-
ծում: Բոլորովին վստահ լինելով ձերունու բա-
րեւորութեան վրա, յայտնեցի նրան իմ դիտաւո-
րութիւնը: Նրա խորշմած դէմքի վրա երեսց
ուրախութեան նման մի բան, և ինձ զրկելով, ա-
սաց.

— «Օհնակ լինիս, Աստուած գորացնէ քեզ:
Եթէ չը լինէր թուշին վախճում տարեկան, նա
կընք կանէր այդ բանը, նա չէր թող տայ, որ
մեր Լուսաւորիչ հօր գաղտ գալիքին տային...
Բայց թուշին մէջ այժմ առաջվայ ուղը չէ
մնացել: Կար ժամանակ, որ աւեր թու-
շին էլ մի տղամարդ էր, տառն, քսան պարսիկ
մարդ չէր ասի... Գնաց էի ժամանակ... Բայց
դու դեռ ջահիլ ես, քեզանում արիւնը դեռ եկի
զալիս. դու կարող ես շատ բան անել...»
«Ես ընդհատեցի նրան ասելով.
— «Ի՛նչ, չուտ, թուշի ապէր, երկար խօսելու
ժամանակ չէ. պէտք է թաւալէ ձիւներէից եր-
կուսը:

ԱՌԱՎԱՐԱՐԱՐՈՒՄ աղաները շատ դժուար են,
նրանց պակասութիւնները նկարագրվում են ի
լրացութեան մէջ և թէ բրօշիւրներում և ուղեգր-
մուտքները ամբողջ հասարակութեանը, զրգու-
նրան թղթակցների դէմ: Նրանք օգուտ բա-
նով ժողովրդի պարզամտութիւնից, ասում է
թղթակցից, ուղեցին հասարակական վճիռ կար-
նել տալ, որի գորութեամբ բոլոր թղթակցի-
պէտք է արտաբերեն Ախալքալաքից: Բայց
դատարան հասարակութիւնը հասկացաւ
ների բուն նպատակը և հրաժարեց այդ
բարբարոս հասարակական վճիռ կայացնելու:

Մեզ գրում են ԱԼԻՔՍԱՆԴՐԱՍՈՒՆԻՑ, ապրիլի
6-ից հետեւալը: «Մեզ մօտ, կարծես թէ, ձեռ-
նոր է սկսվում. անա երրորդ շաբաթն է, որ
գի ձիւնից, անձրեկից և կարկտից մարդս աս-
նչինչ չէ տեսնում: Եթէ սրա վրա աւելացնեմ
սաստիկ քամին էլ, կը համոզվենք որ այստե-
ղանք վերջանում է և ձմեռը նոր է սկսվում:
Այսօր, օրինակ, ապրիլի 6-ին, սաստիկ ձիւն
խառն, մրրկալի քամի բարձրացաւ և առանց
էլ փակված կեանք վարող ալեքսանդրապոլի
չէ թողնում: Երեսներն էլ սարսափելի ցիւխտ, շա-
քալէ: Փողոցներն էլ սարսափելի ցիւխտ, շա-
տեղ անանցանելի են, գիշերը լապտերների
կառութիւն է դրացվում: Գիշերը եթէ մեղաց-
լինէք, կամ չէք, միշտ է միշտ ջնկները ցիւխտ
թէ ինչի պէտք տեսակ հարուստ քաղաք չէ
ծում իր փողոցների մաքրութեան մասին: Դու
տեղ կը պատահէք ձմերի և հոտած ցիւխտի
սաստիկ ջնկեր և կատուների լեշեր: Մեր ուս-
կանութիւնն էլ, յուսալով որ տիրապետող ցու-
րը շուտ չեն անցնի, չէ մտածում փողոցնե-
րը մաքրելու:»

Նոյն տեղից մեզ գրում են: «Այստեղի փո-
տատանը առաջ շատ զեղծումներ էին պատա-
ն ոչ որ չէր կարողանում իր լրացվելը ստան-
ծաւորները առանց խղճահարկելու սեփե-
նացնում էին իրանց ստացած լրացիւնները, բ-
անա ինչ որ այդ մասը յանձնվել է պ. Սրբ-
րեանին, բոլորը ճիշդ սկսեցին ստանալ իրանց
րազիւնները: Մենք խորհուրդ կը տայինք փո-
ծաւորներին, որ փոստը դաշու ժամանակ
դի ներս չը թողնեն մինչև որ բոլորը չը լեշ-
ն և ապա բաժանեն, որովհետեւ փոստի զաւո-
մանակ խառնվում են օտար մարդիկ և ակա-
սխալմամբ տալիս են մէկի լրացվել ուրիշին:

ԵՐԵՎԱՆԻՑ մեզ գրում են որ ապրիլի 13-ի
կաթողիկոսական տեղապահ, Մակար արքեպի-
սկոպոս, ուղեւորվելու է Մոսկվա, թագաւորութե-
ան ներկայ գանձելու համար:

«Тифл. Объявление» թերթը պատմում է
ապրիլի 11-ին Թիֆլիսի Միքայէլեան փողոցի մի

— «Հա, պէտք է թաւալէ, ի հարկէ, պէտք
թաւալէ, երկու ամենալաւ մեր ձիւններից: Իսկ
առաւօտեան մէկը ջարդել տայ թուշին ալի-
դուրը, այդ ոչինչ, միայն թէ նա աղաւթած
նի... Թող աղաւթի իմ հրեշտակը, նա իր հե-
ղուցեալ մօր կտորն է, նրա նման բարի է... Ս-
տուած հանգիստ, արքայութիւն պարգեւէ նրան
Հանգուցեալը պէս կնիկ չը կար մեր երկր-
այնպիսի լաւ արիւտ ունէր, որ ճանձնի էլ
նեղացնի... Հատ անգամ մտնում էր նա աղ-
թուշին խրճիթը, և երբ նրա երեխաներից մի
մերկ էր տեսնում, հագնում էր, երբ մէկին
անդ էր տեսնում, օգնում էր... Ոչ մի օր
տակ ձեռքով նա իմ չէմքի վրա ոտք չէր
խում, ամեն անգամ մի բան կը բերէր իմ երկ-
ների համար, կատեր, «Թուշի, դու կին չունես,
պէտք է պահպանեմ նրանց... Այդ բոլորը
տուր թուշին չի մոռանայ... Թէկուզ մեռնի, թէ-
կուզ նրա գերեզմանի վրա խոտեր բուսնեն, դու
ձեռք չի մոռանայ...»

«Մինչև ձերունին կը վերջացնէր իր հին մի-
գութիւնները, եւ ձիւններից երկուսը թաւալէ
Յետոյ նշանակեցի մի տեղ, խնդրելով նրան, որ
ձիւնները տանէ այնտեղ և սպասէ մեզ: Իսկ
վաղեցի դէպի մեր տունը, որ գէնքերս վերա-
նեմ: Գիշերը խիստ մութն էր: Մարդիկ քնած էին:
Փողոցներում ոչ ոք չէր երևում:
«Վերադառնալով մեր տնից, մտայ պարտեղ-
ուղի դիմելի դէպի այն կողմը, ուր պատուիր-
էի օրիորդին սպասել ինձ: Ես դուայ նրան իր ծա-

մի արտադրողին անցը պատահեց: Այսպէս երկու
թուղթ վազմուր, չարիքի դուրս արագ ընթանալով
դիպաւ մի ֆայետօնի, որին չուս տուց: Ֆայե-
տօնի մէջ նստողները կարողացան դուրս թռչել:
Բայց մի և նոյն ժամանակ վազմուր մէջ նստող-
ներն էլ վախից բռնուի զուրս թռան վազմուրից և
այդ ժամանակ նստողներէն մէկը, մի տիկին, ըն-
կաւ ֆայետօնի և վազմուրի ձիերի մէջ աւել, ձիե-
րէն չը կարողացան պահել և խեղճ կնոջ պոկով
կատարելապէս ջախջախվեցաւ: Խեղճ դռնին հա-
զիւ ազատեցին հաստատ մահաց, ջախջախված
զիւղով և արիւնաթաթախով դուրս:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻԻՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻԻՐԻՍԻՍԻՅՑ

Տրապիզոն, 8 ապրիլ 1883

Զգայուն հայու մը համար դժբաղդութիւն է
բնակուի մի անցիտիս քաղաքի մէջ՝ որ իր
անդուստրիա կը ծառայէ մեր հայրենիքը իւր հո-
րազատ դատարաններէն դատարաններով օտար տար-
րերով լեցուցնելու: Տրապիզոն իրեն նաւա-
հանգիստ Տաճկա-Հայաստանի ամեն օր բազմաթիւ
պանդուխտներ կը հաւաքէ և կը տնտեսաբան չորս
կողմը, մասնաւորապէս Վ. Պոլսի, որ երկուսն ալ
ձախառնաբեր ուրիշած տնտեսականները ըսելով
խոսանք սիրելիներէն հեռու հալին ու մաշին:
Այս հակառակ Տրապիզոնը դժբաղդութիւն ունի
ամենօր ընդունել Վ. Պոլսէն, այդ մայրաքաղաքէն
բազմաթիւ պաշտօնականներ, դատարան կառավա-
րիչներ, կուսակալներ, և ուղարկել զանազան
դէպի Հայաստան: Այս երկու պարագային
մէջ ալ Տրապիզոնը ցաւալի դեր մը կը
կատարէ, բայց աւելի ցաւալի և տխուր է
այն հանգամանքին մէջ որ Հայաստանը լու-
սաւոր լուս և չարեաց առաջն առնելու
պաշտօն ունեցող այն պիտի կ'զենէ իւր
և ուսուցիչ չէ և կը հիւրանի և կը ձանձու-
որեն երկրին դժբաղդութիւնները աւելցնելն
զատ ուրիշ ըստի յարմար չին ընդհանրապէս:
Ինչ ընենք, մեր բազմի ալ այս է, պէտք է յոսանք
և սպաննք, մօտիկ ապագայն կարելի է մեր
վերջերը բռնէ: Եթէ յոյսը չի լինիր մեր հայոց
վիճակը ինչ կը լինէր: Զղեմք այս խորհրդածու-
թիւնները, դաւանք մեր բուն խնդիրն: Հայաս-
տանի ամեն կողմերէն ամեն օր խուճի, խուճի
հայ դիւղացիներ տեղս կը հասնեն: Ես աշխա-
տեցայ մինչև ինչոյ, այսօր 15 օրուայ մէջ
եկածներուն ձիւն թիւը իմանալ, բայց դժ-
բաղդաբար չը յաջողեցայ, վասն զի Տաճ-
կաստանի վարչութիւններուն մէջ այն տե-
սակ անկանոնութիւն և խառնակութիւն կը տիրէ,
որ և ոչ մէկ բանի ճշտութիւնը կարող ես ստու-
գել, ուստի ստիպուեցայ անպաշտօն աղբիւրնե-

րու դիմել խան ձիւն երէ տեղեկութիւններ հա-
ւաքել: Վերջապէս սա եղբակցութեան հասցի օր
մերձաւորապէս 450 հոգի եկած են մինչև այժմ,
որոց մեծագոյն մասը երիտասարդ են և երկու
հարիւր իգական սեռէ: Մտադիր եմ կանոնադա-
պէս հետեւ պանդխտութեան հարցին, նորա
այս տարուայ թիւը և զխառն պատճառները և
հանգամանքները հետազոտելով պարբերաբար ձեռ-
տեղեկութիւն տալ:

Այս օրեր Բարեբրէն տեղս հասաւ դեր: Ամբ-
րոսիտ վարդապետ Ռուբինեանը, որը կարծեմ
Ռուսաստանի հայերը լաւ կը ճանաչեն, քան
զիս երկու տարեկէն աւելի ձեր մէջ մնացած լինե-
լուն պատճառաւ, ուստի զայն ներկայացնելու
ծանր պարտաւորութիւնն զիս ազատ սեպեմ: Զեմ
կարծեմ որ զայն մոռացած լինէք, որովհետեւ
ձեր սկիներով ձեր յիշողութիւնը տիրապե-
տել է, ուստի պէտք է որ դուք դեր: Ամբրոսիտ
վարդապետին զործունեութեամբ հետաքրքրուիք,
այս պատճառով մէկ ըստի համառօտ տեղեկու-
թիւններ կը տամ նորա մասին: Գերազանցող հայ-
րը Ռուսաստանի հայոցմէ մօտ 20 հազար բուզլի
հաւաքելով, 3 հազար բուզլիի դպրոցական գոյ-
քեր կը դնէ, 4 հազար բուզլի Վ. Պոլսոյ մէջ իւր
ունեցած վարժարանին պարտքերը գոցելու համար
կառնէ, և 5 հազար բուզլի ալ դպրոցի չէնք չի-
նելու ու գործի սկսելու համար կը ստանայ թիֆ-
լիսի մասնաժողովէն (որի անդամներն մէկն է
պարոն Արզար Յովհաննեսեանը) և յետոյ կարգին
Տաճկա-Հայաստան կը մեկնի երկրագործական դուր-
քը բանալու համար վաճառք մը փնտրելու: Հաստ
մը պտույտներ ընելէն վերջը Բարեբրտ կը գայ և
այնտեղ դառնում Բրիտանական անուն վաճառք
հաւանելով կը յաջողի հոն մնալ թէ իր վաճառ-
հայր նոյն վաճառքին և թէ իր առաջնորդ ամբողջ
վիճակին: Իսկ պատմածին նայելով ինքը մեծ և
ուսուցիչներ կը սկսի դպրոցի շինութիւնը (որի
լայնութիւնը 30 կանգուն է երկու և երկայնու-
թիւնը 300 կանգուն, բարձրութիւնը չեմ գիտեր,
բայց այս համալսարանները Բարեբրտի աշտարա-
կէն քիչ ցածր պիտի եղած լինի), բայց տեղացի
աղագրաւորութիւնը չի կամենար օգնել ձեռք
դպրոցի շինութեան՝ որով ժողովրդին և առաջ-
նորդին մէջ վեճեր կը լինին, գիւղացի հայերը
դպրոց վաճառքին կը տիրեն, քաղաքացիները առաջ-
նորդութեան կը հրաժարեցնեն զինքը: Ահա այս
ժամանակ Տրապիզոնի առաջնորդ Մատթէոս և
պիտակաւ Նազարեանը քննիչ կը կարգուի պատ-
րաւրաբարն այս խառնակութեանց առաջն առ-
նելու և դպրոցներու համար:

Գեր. Ռուբինեանը շատ կը սպասէ իւր քննիչը,
բայց տեսնելով որ նա առանձին զաւուս նպատակ
չունի, կ'ըսէ Տրապիզոն կը գայ իւր քննիչը առ-
նել տանելու: Այս գործին ինչ կ'ը ռուսնալու
մասին այժմէն դադարաբար կազմել ուղղող պէտք
քննիչ կարգուած եպիսկոպոսը մասամբ ճանաչէ,
ուստի մի քանի տեղեկութիւններ կը տամ նորա
մասին: Ռուբինեանը քննիչ Տրապիզոնի անհա-

խանձելի դրութեան մասին խօսած եմ՝ իր գը-
խառն պատճառ տեղուս առաջնորդին տղիտու-
թիւնը և անկարողութիւնը համարած եմ, և այդ-
պէս վարուելու շատ փաստեր ունիմ, զորս այստեղ
թուել աւելորդ կը սեպեմ, միայն մէկ զիտաւորը
յիշեմ: Մատթէոս եպիսկոպոս Նազարեան հազիւ
4 տարի կը լինի եպիսկոպոսանալը, ձիւն թիւ
չեմ գիտեր, բայց հաւաստի տեղեկութիւնով 20
հազար չափ ամենախեղճ մարդիկ ըստանայ է ձեռ-
նարկած, որոնք բացի մէկ, երկուքն ընդունվին
քահանայներէն մէկը անձամբ կը ձանձուէ, որ
իւր կեանքին մէջ գրէ չը բռնելն ի դատ, հա-
զիւ հեղեղով կը կարգայ: Սրբազանը իւր կատա-
րած այս տեսակ ձեռնարկութեանց մասին ինք-
զինքը արդարացնելու համար կըսէ եղբի թէ «ես
ալ վարդապետ ձեռնարկութեան ժամանակս հազիւ
այս չափ գիտեի»: Այժմ մասամբ կարող էք գիտ-
նալ թէ ով է քննիչը և ինչ տեսակ քննութիւն
պիտի կատարուի: Երանի մեզ՝ որ Տրապիզոնի
առաջնորդը ուստատանջիներուն բուբլիները
պիտի դադէ:

Քիչ մ'ալ տեղական լուրեր տամ ձեռք տան
ու հինգ օրէ ի վեր տեղս օրիորդաց վարժարան
մը շինելու ձեռնարկած են: անունը վարժարան է,
բայց ինքը առողջապահական պայմանաց համե-
մատ տուն մը անդամ լինելու անյարմար է, պա-
տերը բաւական բարձրացան և լուսամուտները
դրին, դարձանամբ չափեցի մէկ արշին չորս մաս
էք լայնքը, երկայնութիւնն ալ երկու արշին
պիտի լինի եղբի, նոյնպէս առաջին յարկին բարձ-
րութիւնն ալ 3 ու կէս արշին: Ռուբինեանը չը
տեսայ՝ որ զրեմ, բայց ընթերցողը այս չափով
ալ կը հասկնայ՝ թէ այդ ինչ տեսակ դպրոց մը
պիտի լինի: Գարոցը դեռ չը սկսուած ևս դիմեցի
դեր: Առաջնորդին որ բժշկիչներէ, ուսուցիչներէ
և երկրաչափներէ մասնաժողով մը կազմուի և
յատակալի մը պատրաստուի, ի հարկին մեր
քաղաքէն հեռու դառնալու խորհրդին դիմե-
լով, բայց անլսելի մնաց, յետոյ իմացայ թէ ին-
չու չընդունուեցաւ իմ առաջարկը: Վախեցի են
խեղճերը, թէ այն ժամանակ շատ ստակ կը
խառնէ: Ինչ արձագանքութիւն, ինչ խեղճ, քիչ
ստակ ծախսելու համար ելլել մի աննպա-
տակ չէնք չինք: Այս տղերը կարողով
տիրին Ներքեանը թող յիշէ իւր ճշմար-
տութիւնէ հեռու այն խօսքերը թէ «Տաճ-
կաստան չիտուած նոր դպրոցներ շատ լաւ են»,
զորս արտասանեց ուսուցչական ժողովին մէջ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Օնդոնի Պատերազմութեան սկուէրի արդիւ-
րաց միտքը հասնում է 90,000 ֆունտ ստերլինգ
անգլիսի դրամի:

—Գերմանական «Post» լրագիրը անկեղծ կեր-
պով խոստովանում է որ երեք մեծ պետութիւն-

ներին, Աւստրիայի, Գերմանիայի և Ռուսիայի
դաշնակցութիւնը նպատակ ունի առաջն առնել
վրէժխնդրութեան քաղաքականութեանը: Մի կող-
մից, առում է լրագիրը, նա գրաւական է լինում
Գերմանիայի համար որ Ռուսաստանը և Ֆրան-
սիան չեն կարող յարձակվել Գերմանիայի վրա,
միւս կողմից պաշտպան է հանդիսանում Աւ-
ստրիային դարձեալ Ռուսաստանի նուաճումների
դէմ, վերջապէս ապահովացնում է Ռուսիային թէ
արտաքին և թէ ներքին յեղափոխականների
դէմ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍՍԵՐՆ, ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

ՕՐԻՍԼ, 11 ապրիլի: Նահանգական վար-
չութիւնը որոշեց քննել քաղաքագլուխ Մի-
տինի գործողութիւնները քաղաքային բան-
կի վերաբերութեամբ կատարած զեղծում-
ներին պատճառով: Նախկին գերեկատիր և
նրա օգնականի կայքը կալանաւորված է:

ԱՄՍԻՐ, 11 ապրիլի: Ներկայ տարվայ
նաւազնայութեան ժամանակ Սուրբի բո-
լոր նաւահանգիստներից ուղարկված է
328,500 չեովերտ հաց: Անցեալ տարի
նոյն ժամանակամիջոցի ընթացքում ուղարկ-
վեցաւ 651,221 չեովերտ:

ՉԻՍՏՈՊՈԼ, 11 ապրիլի: Այստեղ ձմերուկ
նաւերը եղուց կը սկսեն բեռնաւորվել հա-
ցով:

ԼՈՆԴՈՆ, 11 ապրիլի: Շաբաթ զիշերը
պետական զինանոցի մօտ ճայթիւն պատա-
հէց Լինքոլնի գործարանի մէջ: Վնասը ան-
նշան է:

ՄԱՐՍԵԼ, 11 ապրիլի: Կիրակի երեկոյան
Սեն-Շանարապէի մէջ ճայթվեցաւ վառօդի
պահեստը, որտեղ 300 կիլոգրամ վառօդ
կար: Հարեան եօթը անգամ այրվեցան: Մեծ
դժուարութեամբ աղատեցին միւս պահես-
տը, որի ճայթվելը կոչնչացնէր ամբողջ քա-
ղաքը:

ԲԵՐԼԻՆ, 11 ապրիլի: Թագաժառանգը և
նրա մեղմինը ուղևորվեցան Վենետիկ:

ՎԻԵՆԱ, 11 ապրիլի: Այստեղի հաց-
թուխները դադարեցրին աշխատանքը: Ազ-
գաբնակութիւնը ստանում է հաց մասամբ
զինուորական հացանոցներից:

ԼԻՎԵՐՊՈԼ, 11 ապրիլի: Շաբաթ երե-
կոյան այրվեցան բուրդի պահեստներ:
Վնասը 250,000 ֆունտ ստերլինգ է:

Խմբագիր—Հրատարակող ԳԻՐԳՈՐ ԱՐՄԻՆԻՆԻ

այլի հաղորատով: Հազիւ կարելի էր ճանաչել
նրան, եթէ չստէր նա չաղ ևս եմ:

«Մէլերի ամբողջ մէջ տիրում էր խորին լու-
թիւն: Լուսամուտներից ոչ մի ճրագ չէր երևում:
Բոլորովին աննկատելի կերպով դուրս եկանք
պարտեղից, և սկսեցինք զիմել դէպի այն կողմը,
որ թուրքին իր ձիաներով սպասում էր մեզ: Օ-
րիորդը Հնդկականութեամբ համարեց ծերունու
աջը և առեց նրա օրհնութիւնը: Ես օգնեցի նրան
նստել ձիւն: Մենք հեռացանք:

«Ամեն ինչ խաղաղ հանդստութեան մէջ էր:
Ոչ մի նշանոր արարած չէր երևում: Ես յետ նա-
յեցի, ծերունին՝ դեռ անչարժ կանգնած էր իր
անդուստի, և որպէս մարմնացած բարեսիրտութիւն,
ձեռքերը բարձրացրել էր դէպի երկինքը, մեզ հա-
մար յաջողութիւն էր բարեմաղթում:...

Բ.

ԵՐԿՐՈՐԳ ԳԻՇՆԵՐ

Աւաղակապտի պատմութիւնը այնքան զրաւել
էր իմ ուշադրութիւնը, որ ամենին չէի նկատել
թէ դիւրեւ աննկատելի կերպով անցել էր: Երբ
արեւակի առաջին շառաւիղները ներս ցուցան
մեր արդիւնաւոր նեղ լուսամուտներից, այդ ժա-
մանակ դռները բացվեցան, և պահապանները
կոպտ ձայնը ընդհատեց հետաքրքրի պատմու-
թիւնը: Մեզ լուսմբով դուրս քշեցին դէպի հան-
քերը աշխատելու:

Աւաղակապտը ամբողջ օրը լուս էր, նրա
քաղաքական դէմքը պատած էր մի խորհրդական

մտայնով: Ես անհամբերութեամբ սպասում էի
դիւրեւ, որ լուս նրա պատմութեան շարունա-
կութիւնը:

Բայց ինձ աւելի զարմացնում էր նրա անձա-
ւորութիւնը, այդ անունը (աւաղակապտ) ամե-
նին սաղ չէր գալիս նրան: Նրա մէջ կային շատ
դիւրեւի յատկութիւններ, նա ուժեղ էր, օրպէս
Հեքլընդ, և մեծահոգի ու բարի էր, որպէս մի
աղիւս հերոս: Նա ոչ միայն ունէր մի առանձին
սեղ դէպի ինձ, այլ թշուառականների ամբողջ
հասարակութեան վրա նայում էր խորին ցաւա-
լորութեամբ: Այդ պատճառով բոլորը յարգում էին
նրան:

Աւաղակապտը անկիրթ ևս չէր, նրա բաւա-
րան մշակված լեզուն և առողջ դատողութիւննե-
րը ցոյց էին տալիս, թէ ինքը զրազէտ ունի էր:
Որտեղից պէտք է ուսած լինէր, երբ նրա ժամա-
նակ Ղարաղաղում չը կար ոչ մի դպրոց: Այդ
հարցին պատասխանեց նա, թէ իր պատանեկու-
թեան ժամանակ հայրը ուղարկեց նրան Տաթևի
վանքը, ուր մնաց նա ամբողջ վեց տարի: Այդ
վանքում մեծ հոգով էր ստացել մի վարդապետ
որպէս քաջ հայկաւան, ճարտասան և աստու-
ծաբան: Նրա մօտ ուղարկում էին զարաւաղվող
իրանց գաւառիկներին: Նրա օւղակերտներին թու-
ռաստում էր և ինքը:

Այսօր աշխատութիւնից արձակեցին մեզ սո-
վորականից խիստ վաղ, որովհետեւ հետեւալ օրը
տօն էր: Մենք խուճրով անցնում էինք մեծ փո-
ղոցի միջով, որի երկու կողմերում միմեանց մօտ

չարթած էին փղերի խոտութիւններ: Այդ խոտութ-
նեւում ծախվում էին ըստ մեծի մասին այնպիսի
վաճառքներ, որ պէտք էին աքտորականներին,
զինուորականներին, տեղացի պաշտօնատարներին,
հանքային արհեստագործներին, վարդապետներին, և
այլ ծառայողներին: Մանրալաճառների խոտութ-
նեւի շարքում կային դարբնոցներ, հացթուխներ,
դերձակներ, զինեսներ, խոհարարներ և ուրիշ
պիտոյքների կրօպաներ:

Փողոցը լիքն էր մարդկաներով: Հետեւալ օրվայ
տօնի համար ամեն ոք դնում էր ինչ որ իրան
պէտք էր: Բայց իմ ուշադրութիւնը գրաւեց մի
մուրացիկան, որ մի խոտութիւն միւսը անցնելով,
ողորմութիւն էր խնդրում: Հնացած, պատառու-
ած, կրակալարկած ցնցոտիներից շատ տեղ երե-
ւում էր նրա մարմին մերկութիւնը: Մի նոյնպի-
սի հնամաշ տօպրակ ուսից քարշ էր ընկած:
Գլուխը կոպած էր մինչև դեմքին, իսկ քամակից
բարձրացել էր մէջքի անգլիսի կուրդ: Իր զոզո-
ւուն մարմնը հազիւ-հազ կարողանում էր ոտքի
վրա պահել, նեցուկ տալով կուրճին ձեռքի
ցուլը: Նա կաղկալով քարշ էր գալիս մի խա-
նութի զուռից դէպի միւսը և ցաւալի ձայնով
մրմնում էր: Եղբորմութիւն արեք, պարոններ,
հիւանդ, սոված աղքատիկ: Ամեն մի անգութ
սրտի վրա կարող էր աղիւն նրա դառն հաւա-
լանքը:

Երբ նա տեսաւ արտօրականների խուճրը, մօ-
տեցաւ: Կուրք աւելի թշուառ էր, քան թէ ես
ասելով, սկսեց իր հաւաքած դրոշները բաժանել

նրանց: Նա դրեց և իմ ափի մէջ երկու հատ հինգ
կօպէկնոց: Այդ ժամանակվայ հինգ կօպէկնոցնե-
րը այնքան մեծ էին, որ կարող էին լալ նալի
հետ մրցել: Ես նայեցայ մուրացիկանի երեսին և
չուարած մնայի... Աւաղակապտը իմ կողքին
կանգնած էր: Երբ մուրացիկանը հեռացաւ, նա
ասաց.

—Այդ դէմքը ծանօթ է ինձ...
Ես ոչինչ չը պատասխանեցի:

—Միթէ նա այժմ կալ է դարձել և մէջքին
կուղ ունի... ասաց նա ինքն իրան:

Տեսնելով, որ աւաղակապտը ճանաչեց մու-
րացիկանին, ես այլ ևս չը թաղցրի նրանից, պա-
տասխանեցի:
—Նրա ստները քո և իմ ոտներից աւելի ու-
ղիղ են, մէջքն էլ նոյնպէս, միայն նա այնպէս
ձեռքեր է իրան: Այդ մարդիկը հարկաւորած ժա-
մանակ դեմքն իրանց կոյր, կաղ, սպաւտող ձե-
ւացնել: Տեսնաւ նրա խառնված մազերը, խճճված
մօրթը, ողորմելի երեսը,—բոլորը շինծու էր:

—Այդ երեսը ծանօթ է ինձ... դարձեալ կրկ-
նեց աւաղակապտը:

—Որտեղ ես տեսել նրան:

—Յետոյ կը պատմեմ...

(Կը շարունակվի)

